

Stiftssamtale 30.9. 2021: Kåre Gades oplæg

Coronakrisen i fire ord: Kommunikation, digitalisering, retningslinjer og ledelse

Coronakrisen og den turbulens, den skabte i folkekirken, har efterladt et uoverskueligt kaos af påstande, holdninger, erfaringer og ikke mindst ord, og jeg har allerede ydet mit betragtelige bidrag til kaosset. Det var med en vis ulyst, at jeg lod mig overtale til endnu en gang at åbne Pandoras æske, for hvor skal man begynde og ikke mindst: Hvor skal man ende?

I stedet for at lede efter et alfa og et omega, har jeg stukket poten i æsken og plukket fire ord, som jeg vil reflektere over. I kender dem nok, for de blev brugt virkelig mange gange i folkekirken under coronakrisen: kommunikation, digitalisering, retningslinjer og ledelse.

Kommunikation – den, der tager telefonen, sætter dagsordenen

Klager over dårlig kommunikation har været et gennemgående tema. I Folkekirken.dk, stifterne, Landsforeningen af Menighedsråd og rundt om i sogne og provstier er der mange, der arbejder med kommunikation.

Men de er ikke organiseret i et sammenhængende hierarki. Coronakrisen accelererede behovet for hurtig og præcis intern kommunikation, men hvordan gør man det i en institution, som ikke har nogen vertikal kommandostruktur?

Allerede i løbet af de første uger af nedlukningen i foråret 2020 etableredes en taskforce omkring Københavns biskop. Her sad også lederen af Københavns Stifts presse- og kommunikationsafdeling, som kom til at spille en afgørende rolle, når budskaber skulle formuleres og distribueres til kommunikationsmedarbejderne i stifterne og hos Folkekirken.dk. Det var en de facto-centralisering af folkekirkens ledelse og kommunikation, som aldrig ville have kunnet lade sig gøre i fredstid.

Alligevel fik det ikke klagerne over manglende eller rodet kommunikation til at forstumme.

”Jeg er så grundlæggende træt af de mange informationer, der flyger i øst og vest,” skrev en frustreret sognepræst til kirkeminister Joy Mogensen i Kristeligt Dagblad i efteråret 2020.

Noget af problemet skyldtes regeringens topstyrede håndtering af coronakrisen. Kirkeministeren havde ikke indflydelse, og der gik lang tid, inden de politiske udmeldinger på pressemøderne blev filteret gennem lagene af jurister og materialiserede sig i form af en pressemeddelelse fra Kirkeministeriet.

En anden forklaring er, at folkekirken ikke har en intern kommunikationskanal. Eller nå jo, forresten, der er jo DAP'en – Den Digitale Arbejdsplads. DAP'en er elsket af juristerne, men hadet af kommunikationsmedarbejderne. For i praksis er DAP'en, lige som mange andre velmenende intranet, et mennesketomt landskab, hvor vindhekse triller gennem det digitale støv.

Derfor har de fleste fået deres informationer gennem andre kanaler: I en mail fra provsten, med et nyhedsbrev fra stiftet eller menighedsrådsforeningen, via uafhængige medier og nogle gange i form af en opdatering på kirkeministerens Facebook-side.

Endelig er der den vanskelighed, at ”folkekirkens ledelse” er et diffust konglomerat af kirkeministerium, biskopper, menighedsråds-, præste- og provsteforening, etcetera, etcetera.

Det betyder, at kirkens talsperson bliver den, der tager telefonen, når pressen ringer. Det var som bekendt ikke kirkeministeren, og heller ikke så tit biskopperne, der ofte tøvede med at udtale sig, måske af frygt for at afsløre deres indbyrdes uenigheder.

Flink til at tage telefonen var derimod formanden for Landsforeningen af Menighedsråd.

”Hvis vi skulle vente på den formelle udmelding, så ville det komme til at tage lang tid. Vi står med medarbejdere og besøgende, som allerede fra i morgen skal efterleve de krav, og jeg mener, at vi skylder dem at give besked,” sagde han.

Kirkens talsperson er den, der tager telefonen – og dermed får magt og mulighed for at sætte dagsordenen.

De digitale gudstjenester – hvor blev menigheden af?

I foråret 2020, da mange præster begyndte at sende digitale gudstjenester, opstod der en drabelig dogmatisk diskussion om den digitale nadvers gyldighed. Personligt kunne jeg aldrig drømme om at bryde brødet foran Facebook, men ikke fordi jeg savnede Jesu realpræsens i nadveren. Jeg savnede min egen realpræsens i gudstjenesten – at kunne sætte mig på bænken, synge med på trosbekendelsen og gå til alters.

Derfor undrede det mig, at der ikke var mere debat om, hvordan de virtuelle coronagudstjenester påvirker kirkesynet, fordi de forstærker nogle tendenser, som findes i forvejen. For eksempel:

At præsten bliver gudstjenestens hovedperson: Nogle præster filmede sig selv i lavkirkelig afslappet stil iført sweater foran en velkurateret bogreol. Andre stod i ensomt ornat foran alteret som en katolsk præst, der pligtskyldigt celebrerer messe i en tom kirke. I begge tilfælde kom præstens person – og performance – til at fylde uforholdsmæssigt meget i gudstjenesten.

At sognegrænser og menighedstilknytning forsvinder: Kirker overalt i landet lavede hver deres streamede gudstjeneste, ganske som de ville have holdt deres egen gudstjeneste i normale tider. Men på internettet er der ingen geografiske eller logistiske begrænsninger. Man kunne uforpligtende shoppe rundt og prøvesmage de mange forskellige gudstjenestetilbud. Der var heller ikke nogen, der vil savne en – endsige opdage det – hvis man ikke sad på kirkebænken.

At menigheden reduceres til tilskuere: Menigheden var publikum snarere end deltagere. Det blev tydeligt i kommentarsporene til Facebook-gudstjenesterne, som i langt de fleste tilfælde bestod af af komplimenter til præsten. Hvilken rolle spiller menigheden, som (måske, måske ikke) sidder derhjemme foran iPad'en og ser på – måske i *real time*, måske flere dage senere? Uanset om moster Mie synger med på salmerne, rejser sig til velsignelsen eller falder sammen over kakkelbordet med en blodprop, så kører gudstjenesten upåvirket videre.

Det har ikke skortet på skulderklap til den hurtige omstilling til digitale gudstjenester, der skete under nedlukningen, og det er også fint. Men der kunne godt være brug for en refleksion over de strukturelle og ekklesiologiske konsekvenser af digitaliseringen.

Retningslinjer – flere regler vil have flere regler

Appetitten på regler og retningslinjer i folkekirken er en anden tendens, som blev forstærket under krisen.

Regering og sundhedsmyndigheder rullede detaljerede regler og anbefalinger ud i folkekirken i et imponerende omfang. I husker måske præamblen til den såkaldte FAQ på Folkekirkens Personale – en støt voksende logbog over de næsten ugentlige justeringer.

Det ironiske er, at hver eneste justering af reglerne affødte nye behov for præciseringer og bestemmelser: Javel, vi må holde gudstjeneste med op til 50 deltagere udendørs, men må vi synge? Er der tidsbegrænsning? Hvad med afstandskrav? Hvad med mundbind? Tæller lønnet personale med?

Der var givetvis mange sogne, hvor menighedsråd, præster og ansatte uden problemer kunne finde ud af det med hinanden, og måske endda blev enige om en smule civil ulydighed. Juleaften 2020 sad jeg selv på kirkebænken i et sogn, hvor man havde læst det med småt i biskoppernes anbefaling og uproblematisk var blevet enige om at holde alle julens gudstjenester efter gældende regler. Jeg tror, det samme skete i flere kirker, end man fik indtryk af.

Uenighederne hørte vi mere om. Sogne, hvor nogle var sygdomsbekymrede, mens andre trak på skuldrene. Eller hvor nogle var lovlydige, mens andre var rasende over restriktionerne. Når man ikke kan enes, får man brug for, at en voksen kommer og fortæller, hvad reglerne er.

Derfor har der været usædvanlig stor efterspørgsel på ledelse af den gammeldags oppe-fra-og-ned-slags i folkekirken. "Hvad er reglerne?" lyder det fra menighedsråd til provster, fra provster til biskopper og fra biskopper til kirkeminister.

Det er en tankevækkende tendens i en kirke, som ellers i skåltaler roses for sit lokale demokrati, sin flade struktur, sin skønsomhed, gelassenhed og velordnede anarki.

Som i alle andre foreninger og organisationer har der også altid i folkekirken været pedeltyper, der elsker regler og især elsker at belære andre om dem (og her siger jeg på forhånd undskyld til alle de afslappede og pragmatiske pedeller, som også findes).

Men coronakrisens klima fik efterspørgslen på hierarki og regelstyring til at vokse frodigt i folkekirkens fagforeninger, menighedsråd og blandt dens præster og funktionærer. Flere regler vil have flere regler.

Det er forståeligt under en krise, men det kan også blive en dårlig vane, der hænger ved. Så ude i sognene bør man spørge sig selv: Er det virkelig sådan en folkekirkelige ledelse, vi ønsker os – en, der udsteder regler og sætte grænser, som pedeltyperne vil elske at patruljere?

Ledelse – er coronakrisen et prisme eller et spejl?

Frist os ikke i ledelse, sagde de gamle kirkefædre og kirkemødre – for bare en generation siden. I dag taler næsten alle i folkekirken om ledelse, og oftest fordi det er noget, man er utilfreds med. Der er for lidt af den, og den, der er, er for dårlig.

Sådan var det allerede inden coronakrisen. Men krisen har fået flere til at efterlyse en ny kirkestruktur – en forfatning, et kirkeråd, en genovervejelse af Betænkning 1544.

”Ordentlig kommunikation kræver ledelse, strukturer og fælles økonomi, og krisen har tydeliggjort vigtigheden af, hurtigst muligt, at genoptage samtalerne om en kirkeforfatning, så der kan komme styr på ledelsesstrukturerne i folkekirken,” skrev forstander på Diakonhøjskolen Jens Maibom Pedersen på Kirke.dk i juni 2020.

Inden man giver sig helt hen til hede synodedrømme, bør man gøre sig den ulejlighed at skele til udlandet. Nabokirker med synodale kirkeordninger er ikke sluppet mere elegant igennem coronakrisen.

I Svenska Kyrkan vakte det intern strid, da nogle af biskopperne i foråret 2020 lukkede for gudstjenester, på trods af statens mere liberale coronapolitik. Omvendt er ledelsen i Church of England blevet kritiseret for eftergivenhed over for staten, da den accepterede at forbyde fysiske gudstjenester under nedlukningerne.

I oplægget til i aften bliver der spurgt, om coronakrisen er et prisme, der kan sige noget om fremtidens folkekirke. Det tror jeg ikke, den er. Den er højst et spejl, som enhver kan holde op foran sine egne synspunkter og se dem bekræftet i.

Pandemien har været en ekstrem – og forhåbentlig ekstremt sjælden – udfordring, der overalt har lagt pres på institutioners kommunikation og strukturer. Det er ikke nødvendigvis hensigtsmæssigt at gøre netop coronakrisens udfordringer til skabelon for en ny indretning af folkekirken.

Der er god grund til at overveje, hvordan folkekirken kan gøre det bedre, næste gang en krise rammer, men jeg tvivler stærkt på, at en samfundskrise kan bruges som inspiration til et strukturelt *quick fix* af folkekirken.